

Sælfangerne

01 februar. [Historisk](#)

Sælfangsten ved Rødsand i Østersøen sluttede for cirka 50 år siden. Læs her om den.

Rødsand, det cirka 10 km lange sandrev mellem Sydfalster og Sydlolland, rører på sig. Men både spættet sæl og gråsæl trives desuagtet i bedste velgående her, hvor der indtil cirka 1960 blev drevet rusefangst af sæler. En geschæft, der fra 1848 var blevet udøvet af tre generationer af Landtfamilien fra Nysted med brødrene Niels Landt (1894-1984) og Alfred Landt (1891-1981) som de sidste sælfangere, der havde overtaget efter faren, Claus Christian Landt og dennes makker, Christian Andersen. Sælrusen var udviklet af bedstefaren. Før han indledte fangsten i 1848, havde et selskab fra 1801 haft privilegium på sælfangst ved Rødsand, og i 1802 dræbte fire mand 915 sæler på nogle få timer.

Landtfamiliens fangsttal lå noget under. Niels og Alfred Landt har vurderet, at der indtil 1910 blev fanget 280-320 sæler årligt, før udbyttet faldt til 120. Fra 1940 blev der pr. år fanget cirka 40 sæler,

men i det sidste fangstår omkring 1960 blev der kun fanget 14 sæler. Fangsten var ikke længere rentabel, fordi tran ikke var efterspurgt, og skindpriserne havde nået bunden. I begyndelsen af 1900-tallet havde en sæl en gennemsnitlig værdi af syv kroner. Brødrene Landt har endda fået 65-90 kroner for gode skind, og de har eksporteret nogle til Grønland. Kød blev solgt til rævefarme for 40 øre kiloet. Landtbrødrene spiste også sælkød, men det blev aldrig en folkelig spise.

Tran indbragte i 1940'erne 600 kroner for et fad med 200 liter. Tran blev brugt til lamper og som smørelse til seletøj og træskostøvler, og under Anden Verdenskrig desuden til margarine. Sæler blev anset som, skadedyr over for fiskeriet. Og indtil 1927 var præmien for en dræbt sæl fire kroner. Præmien var indført i 1889, og Dansk Fiskeriforening gav også tilskud til rusefangsten, ligesom foreningen udlånte Remingtonrifler model 1867 til sæljagt. På Lolland-Falster var der udstationeret 22 rifler, og patronerne stod i seks øre stykket. Rusen blev sat på nordsiden af Vesterholm på Rødsand. Her er der dybt helt ind til sandet. Fangsten stod på fra august, og indtil isen forhindrede brødrene i at nå Rødsand. Bedst var fangstforholdene ved sydvestlig vind.

Brødrenes far havde engang 36 sæler i rusen. Brødrenes egen rekord var 18 sæler. Spættede sæler var i overtal, men af og til fangedes også gråsæler, hvoraf de største var på 500 kg. Desuden fangedes sommetider strejfende ringsæler. For Fiskeridirektoratet undersøgte brødrene Landt i en periode maveindholdet fra fangne sæler. En enkelt sæls maveindhold var dog ud over det sædvanlige, fordi det bestod af 72 sildeskeletter, 18 torskeskeletter, 12 ålekvabbeskeletter og 33 ålekroge. Efter Anden Verdenskrig blev dyreværnsorganisationer opmærksomme på sælfangsten og slæbte brødrene i retten for dyrplageri. Brødrene slap dog fri, fordi det lykkedes for Niels Landt at overbevise retten om, at det for en sæl ikke var værre at drukne end at blive skudt. Druknedøden tog "kun" to minutter, hævdede han. Ikke derfor, men velsagtens fordi tiden var løbet fra sælfangsten med ruse, blev den forbudt med Jagtloven af 1967. Sideløbende med fangsten drev brødrene Landt sommetider også sæljagt. Ved at ligge på sandet og vride sig som en sæl lokkede Alfred Landt således engang en ung sæl til sig, men han kunne ikke dræbe den. I stedet for strøg han sælen over ryggen med hånden og sagde: "Se du at komme ud, hvor du hører hjemme, min lille ven, men kom ikke igen".

Sælerne ved Rødsand lokkede mange jægere til, og brødrene Landt har således bl.a. guidet to daværende rollemodeller, grosserer Ludvig Svendsen og direktør, dr. Bøje Benzon. På en af disse ture skød Benzon syv sæler, har brødrene fortalt. Ekstra run af almindelige jægere, der ville på sæljagt, var der navnlig fra sidst i 1950'erne til ind i 1960'erne. Flere jægere slog sig ned på sandet i flere dage, men Landtbrødrene forstod dem godt. Selv om den megen trafik reducerede antallet af sæler ved Vesterholm, så forstod brødrene som naturmennesker, at Rødsand virkede dragende på dem, ganske som de selv oplevede Rødsand som en lise for sjælen.

Efter sælfangstens ophør besigtigede museumsfolk sælrusen af ungarsk hamp, opbevaret ved Røgehuset på Nysted Havn (nu fredet), hvor Alfred Landt boede dengang. Men da de ikke lod høre fra sig, lod brødrene den i sommeren 1968 gå op i røg, fortalte de det år til forfatteren af nærværende artikel. Et par år før sin død i 1984 fremstillede Niels Landt imidlertid en miniudgave af rusen, der findes på Lokalhistorisk Arkiv i Nysted.

Jagtbar hele året indtil 1967

Sæler var jagtbare hele året indtil 1967. Med Jagtloven af 1967 fik spættet sæl en jagttid fra 1.9.-31.5. Gråsæl og ringsæl blev samtidig totalfredet.

I en lang årrække indtil 1967 havde det danske jagtudbytte af sæler ligget på 200-400 årligt. Men fordi bestanden var under pres, grundet sygdom og uro på yngle- og hvilepladserne, og den var reduceret til 2.000-3.000 individer, blev spættet sæl i 1976 fredet i en række danske farvande. I andre farvande fik den en reduceret jagttid fra 1.11.-29.2., der i 1977 blev afløst af den totalfredning, som fortsat gælder.

Bestanden blev i 1988 og 2002 ramt af sygdom, og det menes, at sygdomsudbruddet i 2002 reducerede bestanden fra 10.000-12.000 til cirka 8.000 individer. Sygdomsudbruddet i 2002 fik Kristian Raunkjær, eksformand for Danmarks Jægerforbund, til at slå på tromme for genindførelse af sæljagt. Det faldt ikke i god jord – heller ikke hos den daværende næstformand, Agner Erichsen, som talte formanden imod, blev persona non grata og trak sig fra hovedbestyrelsen, da han herefter var på valg.

Kilder:

“Jagt & Fiskeri“ 3/1969.

“Jæger” 2/2000.

“Michael Sands Jagtårbog”, 6. årgang 2007.

Svendsen, Ludvig: “Jagthåndbogen”, J. Fr. Clausens Forlag 1945.

Jagtkonsulentvæsenets film “Havets Fauna”, 1952.

“Ak hvor forandret”. Lokalhistoriske Arkiver i Storstrøms Amt 1999.

Artiklen er hentet fra <http://netnatur.dk/life/historisk/140-saelfangerne>